

Stockholms kommun
kcskola@stockholm.se

2018-12-14
Dnr 400-2017:7324

Rektor vid Norra Real 2
Maria Sellberg
maria.sellberg@stockholm.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av gymnasieskolans
demokratiuppdrag vid Norra Real 2, i Stockholms
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolans demokratiuppdrag. Syftet är att granska i vilken utsträckning gymnasieskolans demokratiarbete ger eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare. Granskningen fokuserar särskilt på det klassrumsnära arbetet med demokratiska förmågor som sker inom ramen för undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning ger undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b eleverna de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva ansvarstagande medborgare?
 - a. I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?
 - b. I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?
2. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?
3. I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att möta pojkars och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Granskningen genomförs i 24 skolenheter, som utifrån program och region, slumpvis valts ut. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. I urvalet har hänsyn tagits till studieförberedande program och yrkesprogram samt en spridning inom tre av myndighetens regionindelningar (Göteborg, Stockholm och Umeå). Norra Real 2, i Stockholms kommun med Stockholms kommun som huvudman ingår i denna granskning. Vid skolan har samhällsvetenskapsprogrammet valts ut som exempel på hur undervisningen genomförs.

Skolinspektionen besökte Norra Real 2 den 23-25 oktober 2018. Besöket genomfördes av utredarna Maud Karlström och Johanna Salomonsson samt administratören Hanne Berling. Intervjuer med rektorn, den undervisande läraren och elever från årskurs 1 i Samhällskunskap 1b vid samhällsvetenskapsprogrammet, samt lektionsobservationer har genomförts.

Vid Norra Real 2 med Stockholms kommun som huvudman finns det vid granskningstillfället 420 elever. Vid Norra Real 2 finns det två högskoleförberedande program, det samhällsvetenskapliga programmet och det humanistiska programmet. Vid skolenheten finns totalt 24 lärare som är organiserade i programlag och ämneslag. Vid skolenheten finns det tre lärare som är legitimerade och behöriga att undervisa i ämnet samhällskunskap.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Vid Norra Real 2, med Stockholms kommun som huvudman, ges inom ramen för kursen i Samhällskunskap 1b en undervisning som i hög utsträckning ger eleverna möjlighet att utveckla de förmågor som de behöver för att kunna verka som aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Undervisningen är utformad så att eleverna i hög utsträckning får möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar även i hög utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen och klargör i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar samt bedriver en undervisning som aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionen bedömer att elevernas praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser, särskilt genom att eleverna för öva sig i att bereda och argumentera för förslag till beslut, övas i hög utsträckning och att undervisningen bedrivs i demokratiska arbetsformer. Rektorn skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget och läraren känner i hög grad till och beaktar elevernas bakgrund och tänkbara behov vid planering och genomförande av undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att rektorn och läraren i hög utsträckning samverkar i skolans systematiska kvalitetsarbete för att skapa goda förutsättningar för alla elevers, såväl pojkars som flickors, möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget. Vidare bedömer Skolinspektionen att läraren i hög utsträckning utgår från alla elevers, såväl pojkars som flickors, behov både vad gäller planering och genomförande av undervisningen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i Samhällskunskap 1b vid Norra Real 2 gör det möjligt för eleverna att utveckla demokratiska förmågor. Skolinspektionen kan se flera goda exempel på detta.

Bedömning av fråga 1a: I vilken utsträckning ges eleverna möjlighet till samtal, diskussion och argumentation i syfte att stimulera förståelse och värna demokratiska förhållningssätt?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Läraren presenterar även i hög utsträckning olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Läraren ger i hög utsträckning utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen och klargör i hög utsträckning vårt samhälles demokratiska värderingar. Läraren bedriver även en undervisning som aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt.

Skolinspektionens intervjuer och observationer visar att eleverna ges möjlighet att samtala, diskutera och argumentera med varandra under ordnade former. Såväl rektorn, läraren och eleverna uppger att det förekommer någon form av diskussion under varje lektion. Eleverna uppger i intervju att de brukar diskutera politik och den rådande situationen i Sverige avseende regeringsbildningen. De har diskuterat och fått ta ställning i olika frågor, till

exempel om Sverige ska införa burkaförbud på samma sätt som i Danmark, och huruvida personer som är utsatta för trafficking blir sexuellt utnyttjade eller inte. Flickorna uppger att det är många elever i klassen som är politiskt engagerade vilket får till följd att många elever uttrycker sina åsikter i klassen. Eleverna uppger att de haft en politisk debatt där de blev tilldelade partier. Eleverna uppger vidare att det finns elever som upplever att det är jobbigt att inta en roll för ett parti som de inte sympatiserar med. Diskussioner sker såväl under lärarens ledning som självständigt i grupp. Läraren uppger att det förekommer diskussioner i olika former. Det kan dels ske genom att läraren "kastar" ut en fråga och några få elever diskuterar den, men även genom att eleverna får i uppgift att diskutera en fråga två och två eller i grupper om fyra. Detta bekräftas av de lektionsobservationer Skolinspektionen genomför där det vid varje observationstillfälle förekommer diskussioner och samtal i olika former. Vid ett tillfälle får eleverna i uppgift av läraren att i mindre grupper diskutera vad de kan vara med och påverka i sin egen kommun. Vid ett annat tillfälle arbetar eleverna självständigt i större grupper med en samhällsfråga och vid ytterligare ett tillfälle genomför eleverna en debatt i Ungdomsparlamentet där de diskuterar och argumenterar om de är för eller emot varandras motioner. Observationerna visar vidare att det råder ömsesidig respekt och tolerans mellan eleverna och att de lyssnar på varandras argument när de diskuterar. Detta bekräftas i intervjuer med eleverna och läraren som uppger att det stundtals kan bli hetsiga diskussioner i klassrummet men att det inte leder till konflikter eftersom det är en öppen klass där alla respekterar varandras åsikter.

Av intervjuer och observationer framgår att diskussionerna utgår från en strävan att komma överens, eller nå temporära överenskommelser om eleverna inte är överens. Läraren uppger att eleverna övar på det genom sitt deltagande i Ungdomsparlamentet där de skriver motioner, först på individnivå sedan på gruppnivå i klassen för att slutligen ingå i utskott med deltagare från fyra olika klasser. I de stora utskotten ska eleverna enas om en motion som ska presenteras i en plenarsession. Enligt läraren har eleverna i vissa fall enats om en motion som en elev haft med sig till utskottet och i något fall har eleverna i utskottet skapat en helt ny motion. Observationer visar att eleverna strävar efter att komma överens när de i grupp arbetar med en uppgift i samhällsvetenskaplig analys av en samhällsfråga. Eleverna diskuterar information från olika källor, om den är trovärdig eller inte, och om de ska ha med den eller inte i gruppens presentation. Läraren uppger att auktoriteter och traditionella uppfattningar får ifrågasättas, ett exempel på det sker i samband med att eleverna debatterar de olika politiska partierna och där konservatismen och kärnfamiljen belyses ur olika perspektiv. Eleverna uppger att de har diskuterat hur olika familjekonstellationer framställs genom att genomföra en sökning på Google på ordet "familj" och analyserat de mest populära träffarna.

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att eleverna utvecklar samtalskompetens och politiskt självförtroende som resultat av de samtal och diskussioner som förkommer i undervisningen. Eleverna uppger att de snabbt blev bekväma med att diskutera och debattera olika ämnen i klassen. Trots att flera elever inte debatterat i denna omfattning tidigare upplever de ändå att de känner sig trygga i diskussionerna och att de utvecklar sin samtalskompetens. Läraren uppger att elever berättar att de börjat läsa morgontidningar och debattsidor. Läraren har också sett att eleverna utvecklat sin analysförmåga från den första motionen de skrev till det arbete de genomför nu. Undervisningen i Samhällskunskap 1b omfattar såväl tidigare som aktuella material och händelser. Läraren och eleverna ger flera exempel på det, till exempel har läraren gått igenom de mänskliga rättigheterna och en

historisk bakgrund till dem. Eleverna ger flera exempel på historiska händelser som behandlats inom kursen, till exempel ideologiernas framväxt och historia samt den första svarta kvinnan som fick möjlighet att utbilda sig. De aktuella händelserna har enligt läraren och eleverna till stor del handlat om "Metoo", valet, regeringsbildningen och Sveriges statsskick.

Skolinspektionens intervjuer och observationer visar att läraren presenterar olika värderingar, uppfattningar och problemställningar så att eleverna utvecklar förståelse för såväl olika som andras perspektiv. Såväl läraren som eleverna uppger i intervju att läraren ofta visar på olika perspektiv i samma fråga genom att säga "å ena sidan kan det vara så men å andra sidan kan det vara så här". Eleverna uppger att det finns en förväntan från läraren att alla frågor ska belysas ur olika perspektiv. Eleverna uppger att de för närvarande arbetar med en samhällsfråga där det förväntas att de ska analysera frågan ur olika perspektiv, till exempel ur ett ekonomiskt- politiskt- geografiskt- eller miljöperspektiv. Vid en av de observerade lektionerna arbetar eleverna med samhällsfrågan och läraren går runt och hjälper eleverna att problematisera uppgiften genom att ställa frågor. Ett exempel på detta är när läraren frågar en grupp som arbetar med normer och ideal om huruvida influencers har någon inverkan på området. Ett annat exempel framkommer i en grupp som diskuterar sexualbrott mot kvinnor när läraren ställer frågor till eleverna om de har tänkt på hur kvinnor och män är representerade i tingsrätten, att tingsrätten har fått kritik för att det ofta är en hög andel män som sitter där. Läraren frågar också eleverna om det är relevant att fråga utsatta kvinnor om hur de var klädda och om etnicitet är relevant i brottsstatistik. Eleverna uppger i intervju att de utvecklar förståelse för andras perspektiv genom att det uttrycks så många olika åsikter i klassen, vilket leder till att de får möjlighet att se på frågeställningar ur flera olika perspektiv. Eleverna uppger att läraren skapar diskussioner kring konflikter som kan uppstå mellan olika demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna, ett exempel på det är att de diskuterat huruvida nazistdemonstrationer får förekomma utanför synagogor eller inte.

Skolinspektionens intervjuer och observationer visar att läraren ger utrymme för kontroversiella frågor i undervisningen. Såväl läraren som eleverna uppger i intervju att frågor som rör inrikes- och utrikespolitik, miljö, slöjförbud, trafficking, prostitution och Donald Trump är ämnen som väckt starka känslor i klassen när eleverna diskuterat. Läraren uppger att införandet av flygskatten har skapat starka känslor i klassen. Ett annat laddat ämne är huruvida ett parti som elever anser inte står för demokratiska värderingar ska få uttala sig eller inte i vissa frågor. Läraren uppger i intervju att det ibland förekommer att eleverna i samband med diskussioner får ta ställning i vissa frågor genom att ställa sig på en linje i klassrummet. Läraren uppger att hen ser att det finns en spridning i hur elever placerar sig på linjen, när elever ställer sig långt ut till vänster eller höger på den tänkta linjen så visar det att eleverna vågar uttrycka sina åsikter även när de skiljer sig från klasskamraternas.

Av observationer och av intervjuer med lärare och elever framkommer att läraren klargör vårt samhälles demokratiska värderingar och aktivt stimulerar eleverna att omfatta ett demokratiskt förhållningssätt. Läraren uppger att hen låter alla elever få komma till tals och uttrycka sina åsikter. Läraren uppger att det är viktigt att alla får ta plats och arbetar aktivt för att hitta olika konstellationer så att alla får komma till tals, exempel genom att arbeta med såväl små som stora grupper. Läraren uppger att ingen elev får ta plats på någon annans

bekostnad. Detta bekräftas av eleverna som uppger att läraren är tydlig med att alla får tycka vad de vill och att alla får komma till tals. Eleverna uppger vidare att de blir rättvist behandlade av läraren och att alla som behöver hjälp får det. Läraren uppger att hen har som mål att hinna prata med alla elever varje lektion. Läraren går igenom klasslistan efter varje lektion för att se om målet uppfyllts, om läraren inte hunnit prata med alla elever noterar läraren det och ser till att den eleven uppmärksammas nästa lektion. Läraren hanterar konflikter och kontroverser som uppstår i klassrummet genom att tydligt ta ställning för, och tillämpa det demokratiska förhållningssättet. Läraren uppger i intervju att hen intar en neutral ställning i det fall olika åsikter förs fram. Läraren hjälper eleverna framåt i diskussionen genom att låta eleverna framföra sina argument och att ge båda sidorna i argumentationen plats. Läraren uppger att det blir en bra dynamik när olika perspektiv framförs, men om det skulle bli dålig stämning i klassen så säger läraren, "ni tycker olika men nu måste ni släppa den här diskussionen". Detta bekräftas av elever som uppger att när två elever diskuterar något och i det fall den ena eleven framför fler åsikter än den andra, brukar läraren låta den andra komma till tals genom att ställa en fråga om vad den andra eleven tycker. Eleverna uppger vidare att läraren är bra på att få fler elever delaktiga i diskussioner, ofta slutar det med att eleverna kommer fram till att de har olika åsikter och sedan går de vidare. Eleverna uppger att det finns tydliga gränser för vad som är acceptabelt att uttrycka i klassrummet. Rektorn uppger att läraren agerar på ett sätt som visar eleverna hur det är att vara demokratisk och att läraren betraktar eleverna som jämlikar. Rektorn uppger vidare att det ständigt pågår en dialog i den aktuella lärarens klassrum och att det inte förekommer några frågor som kräver ett rätt eller fel svar. Observationer och intervjuer med lärare och elever visar att arbetssätt och arbetsformer sker utifrån ett demokratiskt förhållningssätt. Vid en av de observerade lektionerna delar läraren ut placeringskort med elevernas namn på innan de kommer in i klassrummet. Eleverna uppger i intervju att läraren ofta använder sig av dessa placeringskort och att det är bra, eftersom det medför att de får öva sig i att samarbeta med alla.

Bedömning av fråga 1b: I vilken utsträckning övas eleverna i demokratiska beslutsprocesser?

Skolinspektionen bedömer att eleverna i hög utsträckning får en undervisning som utvecklar deras praktiska förmåga att delta i demokratiska beslutsprocesser, särskilt genom att eleverna får öva sig i att bereda och argumentera för förslag till beslut genom olika röstningsförfaranden och majoritetsprinciper. Eleverna får även en undervisning som i hög utsträckning bedrivs i demokratiska arbetsformer.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolan visar att eleverna övas i demokratiska beslutsprocesser vad gäller att bereda och argumentera för förslag till beslut. Eleverna uppger att de i arbetet med Ungdomsparlamentet, som sker inom ramen för Samhällskunskap 1b, övar sig i att arbeta tillsammans i utskott där de skriver motioner. Eleverna uppger att de började med att skriva enskilda motioner, nästa steg var att arbeta fram motioner i utskott inom klassen för att slutligen bilda nya utskott som består av elever från fyra olika klasser. I de nya utskotten får eleverna i uppdrag att komma överens om en av de motioner som eleverna utarbetat enskilt eller i klassen, alternativt skapa en helt ny motion. Eleverna uppger att arbetet i utskotten fortgick på olika sätt, i ett utskott hade de svårigheter med att komma överens, i ett annat utskott tog några ledamöter över arbetet. I ett annat utskott fördelade eleverna arbetsuppgifterna så att mindre grupper inom utskottet

skrev varsitt stycke, som de sedan satte samman i ett dokument som stämades av inom utskottet. Eleverna uppger att varje utskott utsåg en ordförande som fick genomgå en utbildning i hur man leder arbetet i ett utskott, fördelar ordet, får folk att lyssna på varandra och i teambuilding. Skolinspektionen har tagit del av lärarens planering för Ungdomsparlamentet och där framgår att arbetet avslutas med en plenarsession i skolans aula. Alla elever från kursen Samhällskunskap 1b som varit antingen ledamöter eller ordföranden i sina utskott samlas i aulan för att debattera de olika förslagen och rösta om de motioner som utskotten har arbetat fram. En av de observationer som Skolinspektionen genomför sker i samband med plenarsessionen. Debattordningen, som finns angiven på en bildskärm, innebär uppläsning av frågeställning samt åtgärdsförslag, tal för utskottsmotionen, tal mot utskottsmotionen, öppen debatt, avslutande tal och försvar för motionen och slutligen en omröstning. Tal mot motionen innebär att varje utskott har fått i uppdrag att kritisera ett annat utskotts motion. Eleverna sitter utskottsvis i aulan och på varje plats finns gröna, röda och vita lappar inför omröstningen. De olika utskotten presenterar sina motioner och håller tal där de argumenterar för sina motioner. När det är öppen debatt begär eleverna ordet och argumenterar både för och emot de olika motionerna. Slutligen sker en omröstning där det avgörs om motionen ska få möjlighet att gå vidare till det centrala utskottsmötet eller inte.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att eleverna övas i olika röstningsförfaranden och majoritetsprinciper och analyserar konsekvenserna av dessa. Eleverna uppger att de har deltagit i skolvalet och genomfört omröstningar med enkel majoritet, till exempel om olika examinationsformer. Eleverna uppger att de i samband med att Amnesty och de lokala ungdomspartierna besökt skolan övat sig i att rösta och ta ställning i olika frågor. Såväl eleverna som läraren uppger att de har diskuterat och analyserat konsekvenser av direkt och representativ demokrati. Såväl läraren som eleverna uppger att de har jämfört Sverige med Schweiz och den skillnad som finns mellan dessa länder avseende förekomsten av folkomröstningar. Läraren uppger att de har diskuterat skillnaden mellan en deltagardemokrati och en valdemokrati och vilka för- och nackdelar det finns med dessa system.

Av intervjuer med lärare och elever framkommer att eleverna får en undervisning som bedrivs i demokratiska arbetsformer. Läraren uppger att hen brukar informera eleverna om vad de kan vara med och påverka. Läraren uppger att eleverna kan vara med och påverka innehållet i undervisningen. Läraren har gått igenom det centrala innehållet och kunskapskraven så att eleverna vet vilka ramar de har att hålla sig inom. Eleverna uppger i intervju att de i tillräcklig grad deltar i undervisningens utformning och att de har de färdigheter som krävs för detta. Eleverna uppger att de kan påverka undervisningen genom att de ibland får välja grupper själva och vilket ämne de vill arbeta med, till exempel en samhällsfråga. Eleverna uppger att det är motivationshöjande att få välja ett ämne som man är intresserad av. Eleverna uppger att de även brukar få vara med och påverka examinationsformer och att läraren lyssnar på elevernas önskemål när det gäller deras arbetsbelastning, till exempel genom att eleverna kan få mer tid för en uppgift.

Bedömning av fråga 2 och 3: I vilken utsträckning arbetar rektor och lärare för att ge alla elever goda förutsättningar att utveckla demokratiska förmågor,

samt för att möta pojkar och flickors olika förutsättningar kopplade till demokratiska förmågor inom undervisningen i Samhällskunskap 1a1/1b?

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna i hög utsträckning samverkar inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet för att skapa goda förutsättningar så att alla elever, oavsett kön och andra bakgrundsfaktorer, kan utveckla demokratiska förmågor. Skolinspektionen bedömer vidare att rektorn i hög utsträckning skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget genom att i sitt beslutsfattande beakta faktorer som kan påverka elevernas lärande utifrån deras behov och förutsättningar. Även läraren utgår i hög utsträckning från alla elevers, såväl flickors som pojkars, förutsättningar och behov i både planerande och genomförande av undervisningen.

Skolinspektionens intervjuer, observationer och skriftligt underlag från skolenheten visar att rektorn och läraren samverkar i syfte att planera undervisningen så att eleverna ges möjlighet att utveckla demokratiska förmågor. Rektorn uppger i intervju att undervisningens innehåll planeras såväl av de enskilda lärarna som i de ämnesgrupper där lärarna ingår. Rektorn uppger vidare att aktuell lärare som undervisar i Samhällskunskap 1b är en av två ämnesansvariga lärare vid skolenheten som har ett särskilt ansvar för att planera skolvalet, Ungdomsparlamentet samt ett projekt för mänskliga rättigheter. Rektorn uppger vidare att hen har regelbundna samtal med läraren där exempelvis planering av kursen behandlas.

Av intervjuer med rektorn och läraren framgår att de följer upp och analyserar skolenhetens demokratiuppdrag genom att läraren tillsammans med rektorn följer upp och analyserar undervisningen i kursen. Rektorn uppger att lärarna genomför en formativ halvtidsutvärdering för varje kurs, den består av en standardutvärdering i vilken lärarna lägger till egna relevanta frågor till respektive kurs. Rektorn uppger vidare att det kommer att ske separata utvärderingar för skolvalet, Ungdomsparlamentet och projektet om mänskliga rättigheter.

Rektorn skapar goda förutsättningar för demokratiuppdraget genom att i sitt beslutsfattande beakta faktorer som påverkar elevernas lärande till exempel genom att avsätta lämpliga resurser för uppdraget. Läraren uppger att den tid som läggs ut för kursen Samhällskunskap 1b räcker till, och om behov finns att få mer tid så kan läraren kontakta rektorn som ser till att läraren får den tid hen behöver. Rektorn uppger att kursen Samhällskunskap 1b får mer tid än andra jämförbara kurser eftersom Ungdomsparlamentet och andra större projekt kräver en hel del tid. Rektorn uppger vidare att hen inom det systematiska kvalitetsarbetet och genom information från hälsosamtalen, identifierat att det finns många elever med höga krav på sig själva som upplever sig stressade och har därför fattat beslut om att avgränsa antalet prov och uppgifter.

Skolinspektionens intervjuer med rektorn och läraren visar att rektorn fattar beslut om kompetensutveckling samt om samverkan med andra aktörer. Såväl rektorn som läraren uppger att det kommer många erbjudanden om kompetensutveckling till skolan, vilka rektor distribuerar till berörda lärare som i sina ämneslag diskuterar vilka insatser de vill prioritera. Därefter delger de det till rektor som fattar beslut om vilka kompetensutvecklingsinsatser som ska genomföras. Rektorn uppger att aktuell lärare har deltagit i flera fortbildningsinsatser, till exempel via Utrikespolitiska institutet och Riksdagen. Rektorn och läraren uppger i intervju att de bjuder in andra aktörer till skolan, till exempel Amnesty, Realstars, politiska ungdomsförbund och Ungdomsparlamentet. Rektorn uppger vidare att

hen fattar strategiska beslut som möjliggör att klassen kan samverka med andra klasser och i vissa fall även med andra skolor.

Av observationer och av intervjuer med eleverna, läraren och rektorn framkommer att läraren vid planering och genomförande av undervisningen känner till och beaktar elevernas förutsättningar och tar hänsyn till dessa. Läraren uppger att hen får information av elevhälsan och rektorn om en elev tidigare har haft ett åtgärdsprogram eller om eleven är i behov av extra anpassningar. Läraren uppger att utöver detta så är det viktigt att lära känna eleverna och ta del av deras framtidsdrömmar och olika förutsättningar. Läraren skaffar sig den informationen i samtal med eleverna. Läraren ger exempel på ett upplevelsebaserat rollspel från Röda korset som heter "På flykt" som läraren planerar att genomföra i klassen. Eleverna blir indelade i familjer som är på flykt och som sedan kommer till olika stationer. Läraren uppger att det är viktigt att känna till elevernas olika bakgrunder innan det genomförs eftersom det kan finnas elever som har upplevt saker som gör att läraren kan behöva ändra i planeringen. Läraren uppger att det är lärarens ansvar att fördela talutrymmet så att både pojkar och flickor får komma till tals. Läraren gör det genom att vända sig till de elever som inte sagt så mycket i en diskussion. Läraren uppger att hen respekterar om elever sagt till att de inte vill ha en fråga utan att ha räckt upp handen, det är viktigt för elevernas trygghet. Rektorn uppger att hen brukar diskutera flickors och pojkars talutrymme med lärarna och att det i momentet mänskliga rättigheter finns olika typer av genusperspektiv som de arbetar med. Rektorn uppger att lärarna auskulterar hos varandra för att titta på hur ordet fördelas i klassrummet och deras erfarenheter är att det inte är pojkar som tar den största delen av talutrymmet

Av intervjuer med eleverna, läraren och rektorn framgår att läraren förmedlar höga förväntningar i undervisningen oavsett elevernas bakgrund och kön. Läraren uppger i intervju att eleverna har goda förkunskaper och att läraren har höga förväntningar på eleverna och en vilja att de ska prestera bra. Läraren uppger vidare att hen regelbundet samtalar med eleverna om deras kunskapsutveckling i förhållande till kunskapsmålen. Läraren och eleven gör en plan tillsammans för hur eleven ska nå dit den vill. Läraren uppger att om en elev inte lyckas så bra som förväntat med en uppgift brukar läraren säga till eleven att det här kunskapskravet kommer att provas vid fler tillfällen, så att eleven kan fokusera på det vid nästa tillfälle. Eleverna bekräftar i intervju att läraren har höga förväntningar på dem, men inte så höga att de blir stressade. Eleverna uppger vidare att läraren tror mycket på eleverna och att läraren inledningsvis inte tittar på elevernas tidigare betyg utan bildar sig istället en egen uppfattning om eleverna och att fokus ligger på deras utveckling. Eleverna uppger att de inte märker av några skillnader i lärarens förväntningar på eleverna utifrån kön. De säger att läraren förväntar sig att alla elever, oavsett kön, ska vara delaktiga och engagerade i undervisningen och att de känner att läraren vill att de ska lyckas.

Uppföljning

Sammanfattningsvis har Skolinspektionens granskning inte visat annat än att det granskade området fungerar väl. Därmed avslutas kvalitetsgranskningen.

På Skolinspektionens vägnar

Joakim Blomberg
Enhetschef

Maud Karlström
Maud Karlström

Föredragande

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

www.skolinspektionen.se/demokrati

Bilaga: Författningsstöd

Rättslig reglering mm

Ett av gymnasieskolans viktiga uppdrag är att förmedla och förankra respekt för de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska därför utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. I utbildningen ska hänsyn tas till elevernas olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. (Skollagen 2010:800: 1 kap. 4-5 §§). Gymnasieskolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i praktisk vardaglig handling. Eleverna ska också ges kunskaper och förutsättningar för att kunna delta i demokratiska beslutsprocesser i samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2011: 11f). Läroplanen slår fast att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden – undervisningen måste också bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet (Skolverket 2011: 6).

Utbildningen i gymnasieskolan ska vara likvärdig och samtidigt anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter (Skolverket 2011:6).

Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning. (Skolverket 2012:11). I en rad studier är sambanden mellan individfaktorer som social bakgrund, kön och etnicitet och utbildningsresultat väl belagda. Detta gäller framför allt hur olika aspekter av elevernas sociala bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå, kulturella kapital, etc.) påverkar deras skolresultat. Även i den internationella forskningen är socioekonomisk status (familjens inkomst, yrke och utbildning) kopplat till elevernas resultat (Skolverket 2009:31).

Av skollagen framgår att rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn ska fatta. Det handlar bland annat om ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället (Skolverket 2013a:5). Det är viktigt att rektorn följer upp hur arbetssätt och metoder i undervisningen påverkar elevers lärande och utveckling. Utgångspunkten är de nationella mål och de områden som man har beslutat att fokusera i utvecklingsarbetet. Rektorn bör se till att verksamheten genomförs utifrån den gjorda planeringen (Skolverket 2012:28f).

I läroplanen betonas förståelse och medmänsklighet och att främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollag och läroplan och klart ta avstånd från det som strider däremot. Samtidigt ska skolan sträva efter saklighet och allsidighet och vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram (Skolverket 2011: 5f). Här finns en spänning mellan att å ena sidan stimulera elevers åsiktsyttrande samtidigt som eleverna ska påverkas att omfatta vissa värden. Centralt blir här de riktlinjer som läroplanen anger för lärarnas ansvar där läraren ska klargöra det svenska samhällets grundläggande demokratiska värden och de mänskliga rättigheterna och tillsammans med eleverna diskutera konflikter som kan uppstå mellan dessa värden och rättigheter och faktiska händelser. Lärarna ska därtill öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av detta (Skolverket 2011: 12).

Sammanfattningsvis kan skolans demokratiska uppdrag utifrån läroplanens inledande kapitel kopplas till tre olika aspekter – *grundläggande demokratiska värderingar* (ex. jämställdhet och solidaritet), *medborgerliga förmågor* (ex. kritisk reflektion, kommunikation, konflikthantering och demokratiskt beslutsfattande) och *teoretiska kunskaper om politik och samhälle* (Skolverket 2011, Ekman & Pilo 2012), varav denna granskning fokuserar på förmågorna. Annorlunda uttryckt består skolans demokratiska uppdrag i att dels förmedla kunskaper om samhället och demokratin på system- och institutionsnivå, och dels färdigheter i att tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt för att kunna delta i samhällslivet (Långström & Virta 2016: 35 och 57).

Skolans demokratiuppdrag är ett övergripande arbete som ska genomsyra hela skolans verksamhet och ingår i flera ämnen (Skolverket 2013: 5; Långström & Virta 35). Samtidigt har samhällskunskapsämnet i flera hänseenden en särställning när det gäller att förmedla och förankra dessa demokratiska kunskaper och färdigheter (Skolverket 2010: 44, Ekman & Pilo 2012: 59; Långström & Virta 2016: 23 och 35). Ämnesplanen anger att undervisningen i samhällskunskap i gymnasieskolan syftar till att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna. Dessutom ska undervisningen bidra till att skapa förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet. Fokus ligger på såväl förmedling av teoretiska kunskaper om demokratiska förhållningssätt och mänskliga rättigheter som utveckling av förmågor kopplade till att analysera samhällsfrågor och uttrycka sina kunskaper och uppfattningar (Skolverket 2011: 143ff). Samhällskunskapsämnet utgör således en central del skolans i demokratiska uppdrag (Långström & Virta 2016: 23).

Mot denna bakgrund avgränsas granskningen av gymnasieskolans demokratiuppdrag mot just hur detta uppdrag förvaltas och gestaltas inom ämnet Samhällskunskap. För att möjliggöra jämförelser mellan yrkes- och högskoleförberedande program riktas granskningen specifikt mot den gymnasiegemensamma kursen Samhällskunskap 1a1/1b.

Referenser

- Ekman, Joakim & Pilo, Lina (2012) *Skolan, demokratin och de unga medborgarna*. Stockholm: Liber.
- Långström, Sture & Virta, Arja (2016) *Samhällskunskapsdidaktik. Utbildning i demokrati och samhällsvetenskapligt tänkande*, 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*.

Skolverket (2010) *Morgondagens medborgare*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2012) *Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2013a) *Juridisk vägledning. Mer om ...Förskolechefen och rektorn*. Stockholm: Skolverket.